

Sp.

43. Tillaga til þingsályktunar

[42. mál]

um könnun á notagildi einfasa og þriggja fasa rafmagns og áætlanagerð um dreifingu þriggja fasa rafmagns um sveitir.

Flm.: Jónas Jónsson, Stefán Valgeirsson, Ásgeir Bjarnason,
Vilhjálmur Hjálmarsson, Steingrímur Hermannsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta gera eftirfarandi:

1. Könnun á því, hve mikið óhagræði og kostnaðarauka þeir búa við, sem aðeins hafa einfasa rafmagn, borið saman við þá, sem hafa þriggja fasa rafmagn.
2. Áætlun um kostnað við það að koma þriggja fasa rafmagnni um sveitir landsins, þar sem nú er einfasa eða verður lagt á næstu árum.
3. Framkvæmdaáætlun, sem miðist við það, að þegar að fulllokinni sveitarafvæðingunni verði hafist handa um að koma þriggja fasa rafmagnni til þeirra sveitabýla, sem fengið hafa einfasa rafmagn, þar sem það telst kostnaðarlega forsvaranlegt.

Greinargerð.

Það er alkunna, að rafvæðing sveitanna var og er en eitt af mikilvægustu málum dreifbýlisins. Rafmagn verður æ mikilvægara í öllu daglegu lífi og allri framleiðslu og hvers konar starfrækslu. Nú getur enginn hugsað sér að búa án rafmagns. Það er yfirlýst stefna, að ríkið stuðli að því, að rafmagn frá samveitum komi á öll byggð ból, þar sem það er innan viðráðanlegra marka, og að stefnt skuli að jöfnun á rafmagnsverði. Nú hillir undir lúkningu rafvæðingar landsins, og má segja, að þar hafi lengst af vel verið að verki staðið.

Þó er enn verulega langt í land með það, að allir landsmenn sitji við sama borð í þessum efnum. Til þess ráðs hefur verið gripið að dreifa rafmagnni um sveitir með svonefndri einfasa lögnum. Um skeið var það gert með því að leggja tvo flutningsstrengi í stað þriggja, eins og þá tíðkaðist fyrir þriggja fasa rafmagn. En með annarri og nýrri tækni tókst að flytja rafmagn með einum streng, ef um einfasa rafmagn var að ræða, og tveimur strengjum, ef um þriggja fasa rafmagn var að ræða. Við þetta spöruðust verulegir fjármunir í stofnkostnaði, þannig að með sömu fjárveitingum mátti dreifa rafmagninu til fleiri notenda.

Enginn mun draga í efa, að fullkomlega réttlætanlegt hafi verið að hafa þennan hátt á. Bið fjölda sveitabæja eftir rafmagninu varð meira en nógu löng fyrir því. Á

fyrstu árum vegagerðar þóttust menn hafa himin höndum tekið, ef þeir fengu þó ekki væri nema ruddan sumarferan veg heim til sín, og reynt var að ryðja sem víðast og lengst, til þess að sem flestir nytu fjárins. En nú eru kröfurnar meiri. Ekki er hægt við annað að una en upphlaðna vegi, færa allt árið, og við þéttbýli er það varanlegt slitlag, sem krafist er.

Draga má líkingu á milli dreifingar rafmagns og lagningar veganna. Einfasa rafmagn er ekki jafngilt þriggja fasa rafmagni nema til sumra hluta. Helstu vandkvæðin á notkun þess eru þessi:

1. Aflmótorar fyrir einfasa rafmagn eru mjög miklu dýrari.
2. Aflnýting þeirra er verri.
3. Ekki fást stærri aflmótorar fyrir einfasa rafmagn en ca. 13 hestöfl. En það er á margan hátt alls ófullnægjandi, t. d. til að knýja súgþurrkunarmótora fyrir stórar hlöður.
4. Ending einfasa mótorar er talin minni og þeir viðkvæmari fyrir spennutrúflunum.
5. Ekki er hægt að fá ýmiss konar tæknibúnað, svo sem til bústarfa, í gripahús og annað, nema með þriggja fasa mótorum.

Þess má geta, að ekki mun þykja tækilegt að reka neins konar iðnað eða verksmiðjur nema við þriggja fasa rafmagn.

Bústörf byggjast nú æ meir á margs konar tæknibúnaði, þar sem rafmagn er orkugjafinn, orkukaup búanna aukast hraðfara, og það verður æ erfiðara að una við svo ófullkominn orkugjafa sem einfasa rafmagn er. Slikt er ekki fremur hugsanlegt til langframa en að búa við ruddar slóðir í stað vegna.

Búnaðarþing 1970, fjallaði um mál skylt þessu og gerði um það ályktun, sem fylgir hér á eftir ásamt greinargerð:

Erindi stjórnar Búnaðarfélags Íslands um niðurgreiðslu á verði einfasa rafmótora til súgþurrkunar.

Málið afgreitt með eftirfarandi ályktun, sem samþykkt var með 23 samhljóða atkvæðum:

Búnaðarþing þeinir þeim tilmælum til ríkisstjórnarinnar, að hún hlutist til um, að veitt verði fé úr ríkissjóði til niðurgreiðslu á 1-fasa rafmótorum fyrir súgþurrkunarbúasara, þannig að verð þeirra til bændu verði hið sama og verð sambærilegra 3ja-fasa rafmótora.

Greinargerð:

Með lagningu 1-fasa raflínu (1-vírs og 2ja-víra línu) um sveitir landsins sparast stórfé samanborið við lagningu 3ja-fasa raflínu. Mun láta nærri, að sparnaður á lagningu 1 vírs-línu (EVJ-línu) og 3ja-víra línu nemi um 90 þús. krónum á hvern kílómetra. Bændur eru hins vegar mjög illa settir með 1-fasa rafmagn, sökum þess, hve rafmótorar þeir, sem ætlaðir eru fyrir 1-fasa rafmagn, eru dýrir og oft erfitt að fá hentuga mótorar.

Þeir rafmótorar, sem hér eru notaðir til súgþurrkunar á heyi, eru flestir byggðir héraendis, og verð þeirra í febrúar 1970 eftirfarandi (án söluskatts):

Stærð mótors, hestöfl:	1-fasa:	3ja-fasa:
5,5	22.185,00	8.575,00
7,5	22.204,00	10.908,00
10,0	28.668,00	12.839,00
13,0	32.081,00	
15,0		17.129,00

1-fasa rafmótorar eru því rúmlega helmingi dýrari en sambærilegir 3ja-fasa mótorar og það dýrir, að margir bændur veigra sér við að kaupa rafmótor til þess

að knýja súgþurrkunarblásarann, en nota í stað þess dráttarvél, sem ekki er hægt að binda við blásarann langtíum saman. Afkastamikil súgþurrkun stóreykur öryggi í fóðurverkuninni, en súgþurrkunarblásarinn kemur því aðeins að fullum notum, að hann sé fasttengdur mótör.